

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет психології, здоров'я людини та спорту
Кафедра загальної та практичної психології

ІВАН ГЕОРГІЙОВИЧ ПАРФЕНЮК

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Освітня програма *«Психологія»*
Спеціальність *053 Психологія*
Галузь знань *05 Соціальні та поведінкові науки*

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
Олег РУДЮК

Рівне, 2026

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ	Error! Bookmark not defined.
1.1. Поняття професійного становлення в сучасній психологічній науці	Error! Bookmark not defined.
1.2. Психологічні чинники та механізми професійного становлення особистості	Error! Bookmark not defined.
1.3. Специфіка професійного розвитку та професійної ідентичності майбутніх медичних працівників	Error! Bookmark not defined.
1.4. Психологічні труднощі та ризики професійного становлення студентів медичних спеціальностей	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ	Error! Bookmark not defined.2
2.1. Організація, етапи та база проведення дослідження .	Error! Bookmark not defined.2
2.2. Характеристика вибірки дослідження.....	Error! Bookmark not defined.5
2.3. Опис діагностичного інструментарію	Error! Bookmark not defined.9
2.3.1. Методика №1 («Методика визначення рівня професійної спрямованості особистості» Б. Басса).....	39
2.3.2. Методика №2 («Опитувальник професійної ідентичності» М. Кинда)	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	52

ВСТУП

Сучасний етап розвитку системи охорони здоров'я характеризується високою динамічністю соціально-економічних змін, зростанням професійних вимог до медичних працівників, підвищеною відповідальністю за життя і здоров'я людини, а також значним емоційним і психоемоційним навантаженням. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема психологічного забезпечення професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю, адже саме на етапі професійної підготовки закладаються основи професійної ідентичності, ціннісно-мотиваційної сфери, професійної спрямованості та готовності до майбутньої діяльності.

Професійне становлення особистості є складним і багатовимірним процесом, що охоплює не лише оволодіння спеціальними знаннями та навичками, а й розвиток особистісних якостей, формування адекватної професійної самосвідомості, стійкої мотивації до обраної діяльності, здатності до саморегуляції та професійної відповідальності. Для майбутніх медичних працівників цей процес ускладнюється специфікою професії, яка передбачає постійний контакт із людським болем, стресовими та кризовими ситуаціями, необхідність швидкого прийняття рішень і високий рівень емоційної залученості.

У період навчання у закладах вищої медичної освіти студенти стикаються з низкою психологічних труднощів: професійною невизначеністю, сумнівами щодо правильності вибору професії, емоційним вигоранням, навчальним і професійним стресом, а також ризиками формування зниженої мотивації до майбутньої професійної діяльності. Недостатня сформованість професійної ідентичності та професійної спрямованості на цьому етапі може негативно впливати на подальшу ефективність професійної діяльності та психологічне благополуччя медичного працівника.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам професійного розвитку особистості, питання психологічних особливостей професійного становлення саме майбутніх фахівців медичного профілю потребує подальшого поглибленого вивчення з урахуванням сучасних соціальних викликів, реформування медичної галузі та змін у системі медичної освіти. Це зумовлює актуальність обраної теми дипломної роботи.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено виконання таких завдань:

- проаналізувати поняття професійного становлення в сучасній психологічній науці;
- визначити основні психологічні чинники та механізми професійного становлення особистості;
- розкрити специфіку професійного розвитку та формування професійної ідентичності майбутніх медичних працівників;
- охарактеризувати психологічні труднощі та ризики професійного становлення студентів медичних спеціальностей;
- організувати та провести емпіричне дослідження психологічних особливостей професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю;
- здійснити аналіз і інтерпретацію отриманих результатів та узагальнити висновки дослідження.

Об'єкт дослідження – процес професійного становлення особистості.

Предмет дослідження – психологічні особливості професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю.

Гіпотеза дослідження. Якщо професійна спрямованість майбутніх фахівців медичного профілю має переважно ділову орієнтацію

(спрямованість на справу) та поєднується з достатньо сформованою професійною ідентичністю, то рівень їх психологічної готовності до професійної діяльності й стійкість професійного становлення будуть вищими; натомість за домінування спрямованості на себе та за низької/несталой професійної ідентичності (дифузної або передвирішеної) зростатимуть ризики професійної невизначеності, зниження мотивації й емоційного виснаження в процесі професійного розвитку.

Методика дослідження передбачала поєднання теоретичних і емпіричних методів відповідно до мети та завдань роботи. На теоретичному етапі застосовувалися методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння та систематизації наукових джерел з проблеми професійного становлення, професійної спрямованості та професійної ідентичності майбутніх медичних працівників, що дозволило сформулювати понятійно-категоріальний апарат дослідження, уточнити ключові підходи та виокремити психологічні чинники й ризики професійного розвитку.

Емпіричне дослідження проводилося у період жовтень-грудень 2025 року на базі Луганського державного медичного університету (м. Рівне). Вибірку становили 40 студентів медичних спеціальностей. Для діагностики використано психодіагностичний інструментарій: «Методика визначення рівня професійної спрямованості особистості» Б. Басса та «Опитувальник професійної ідентичності» М. Кинда, що забезпечило комплексне вивчення мотиваційно-спрямувального та ідентифікаційно-сміслового компонентів професійного становлення.

Для обробки та інтерпретації результатів застосовувалися методи кількісного й якісного аналізу: підрахунок первинних балів за ключами методик, описова статистика (визначення середніх значень і варіативності), ранжування та зіставлення показників, порівняльний аналіз результатів у групах (за домінуючим типом спрямованості та за статусами професійної ідентичності), інтерпретація отриманих даних з урахуванням логіки гіпотези та теоретичних положень дослідження. На завершальному етапі

застосовувалося теоретичне узагальнення результатів і формулювання висновків та практичних рекомендацій.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів у процесі психологічного супроводу студентів медичних спеціальностей, розробки програм психологічної підтримки професійного становлення, а також у навчально-виховній роботі закладів вищої медичної освіти.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано гіпотезу, подано характеристику методів дослідження та окреслено структуру роботи.

У першому розділі «Теоретичні основи психологічних особливостей професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю» розкрито поняття професійного становлення в сучасній психологічній науці, визначено психологічні чинники та механізми професійного становлення особистості, проаналізовано специфіку професійного розвитку та професійної ідентичності майбутніх медичних працівників, а також узагальнено психологічні труднощі та ризики професійного становлення студентів медичних спеціальностей; наприкінці розділу подано висновки.

У другому розділі «Емпіричне дослідження психологічних особливостей професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю» описано організацію, етапи та базу дослідження, наведено характеристику вибірки, представлено діагностичний інструментарій (методику Б. Басса [2] та опитувальник М. Кинда [25]), подано результати емпіричного дослідження та їх аналіз, здійснено порівняльний аналіз і інтерпретацію отриманих даних, узагальнено результати; розділ завершено висновками.

У висновках подано узагальнення основних результатів, сформульовано підсумкові положення відповідно до мети й завдань

дослідження. Список використаних джерел містить наукові праці, використані під час підготовки роботи. У додатках подано матеріали, що доповнюють основний зміст (бланки методик, таблиці первинних результатів, додаткові узагальнення).

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи досягнуто поставленої мети – теоретично обґрунтовано та емпірично досліджено психологічні особливості професійного становлення майбутніх фахівців медичного профілю. Професійне становлення розглянуто як багатовимірний і поетапний процес, що поєднує формування професійної спрямованості, розвиток компетентностей, інтеріоризацію професійних цінностей і норм, а також становлення професійної ідентичності як центрального особистісного утворення, яке інтегрує професію у структуру Я-концепції.

У ході реалізації завдань роботи встановлено, що в сучасній психологічній науці професійне становлення описується через взаємодію мотиваційних, когнітивних, емоційно-вольових і соціально-психологічних компонентів; його змістом є перехід від первинного вибору професії до її усвідомленого прийняття, формування професійної позиції, здатності до саморегуляції, рефлексії та відповідальності за професійні рішення. Узагальнено, що провідними психологічними чинниками професійного становлення є мотивація професійного навчання (внутрішня/зовнішня), ціннісні орієнтації, рівень рефлексивності, самооцінка та самоставлення, соціальна підтримка й вплив значущих інших, здатність до саморегуляції та психологічна стійкість. Визначено, що механізмами професійного становлення виступають професійне самовизначення, ідентифікація з професійною роллю і спільнотою, інтеріоризація професійних норм, формування професійних смислів і накопичення досвіду діяльності, що трансформує уявлення студента про професію в реалістичний професійний образ.

Обґрунтовано специфіку професійного розвитку майбутніх медичних працівників, яка пов'язана з підвищеними вимогами до відповідальності, етичної зрілості, точності дій і готовності працювати в умовах стресу та

невизначеності. Показано, що професійне становлення в медичній сфері має виражений ціннісно-смісловий вимір: студенту необхідно не лише оволодіти знаннями та навичками, а й прийняти професійну роль, сформувати реалістичний образ професії та фахівця, розвинути комунікативну компетентність і здатність до емоційної саморегуляції у взаємодії з пацієнтом. Визначено, що психологічними труднощами та ризиками професійного становлення студентів медичних спеціальностей є інтенсивне навчальне навантаження і дефіцит відновлення, тривожність оцінювання, страх помилки, емоційне виснаження під час практики, конфлікт між ідеалізованими очікуваннями й реаліями професії, а також ризики професійної невизначеності або запозиченого вибору, що підвищує ймовірність розчарування й демотивації на подальших етапах професіоналізації.

Емпіричну частину роботи реалізовано через проведення дослідження у жовтні–грудні 2025 року на базі Луганського державного медичного університету (м. Рівне) на вибірці 40 студентів медичних спеціальностей. Добір діагностичного інструментарію забезпечив комплексне охоплення мотиваційно-спрямовального та ідентифікаційно-сміслового компонентів професійного становлення, що дозволило перейти від опису окремих показників до інтегрованої психологічної інтерпретації. За методикою Б. Басса виявлено загальну тенденцію переважання спрямованості на справу за наявності помірної спрямованості на спілкування та менш вираженої спрямованості на себе, що свідчить про домінування компетентнісно-результативної орієнтації як ресурсної передумови професійної зрілості, водночас відображаючи соціальну природу медичної діяльності та значущість мотивів самоствердження й оцінювання у частини студентів. За опитувальником професійної ідентичності М. Кинда встановлено, що професійна ідентичність студентів загалом має середній рівень сформованості та неоднорідну статусну структуру, що підтверджує динамічність професійного самовизначення в період навчання та одночасну

присутність як інтегрованих, так і менш визначених професійних позицій у студентському середовищі.

Порівняльний аналіз показав змістовну узгодженість мотиваційних орієнтацій і статусів професійної ідентичності: домінування спрямованості на справу частіше поєднується з більш зрілими ідентифікаційними профілями, тоді як домінування спрямованості на себе більшою мірою пов'язується з менш інтегрованими статусами професійної ідентичності. Отже, перехід від зовнішньо-оцінних і статусних мотивів до компетентнісно-ціннісної орієнтації є психологічним маркером зрілості професійного становлення майбутніх медиків та умовою стійкості їх професійного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні доцільності психологічного супроводу професійного становлення студентів медичних спеціальностей, спрямованого на розвиток автономності професійного самовизначення, формування реалістичного образу професії та фахівця, підтримку рефлексивної професійної позиції, збалансування орієнтації на справу й орієнтації на спілкування як двох ключових вимірів медичної діяльності, а також профілактику емоційного виснаження та наслідків навчального перевантаження. Загалом робота підтвердила, що психологічна готовність майбутнього медичного працівника визначається не лише академічною успішністю, а й глибиною внутрішнього прийняття професійної ролі, сформованістю професійної ідентичності та домінуванням мотивації, орієнтованої на компетентність, відповідальність і професійний сенс.